

Analiza društvenog pokreta #Spasime

Pavlović, Lora

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:895181>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Lora Pavlović

ANALIZA DRUŠTVENOG POKRETA #SPASIME

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: Izv. prof. dr. sc. Antonija Petričušić

Zagreb, 2022.

Sadržaj

1. Uvod	5
2. Sociološko objašnjenje društvenog pokreta: kako i zašto dolazi do društvenih promjena djelovanjem društvenih pokreta?	2
3. Rodno utemeljeno nasilje u Hrvatskoj	5
3.1. Teorijske perspektive rodno utemeljenog nasilja	10
3.2. Zakonodavni okvir	13
4. Razvoj pokreta protiv rodno utemeljenog nasilja na području Republike Hrvatske	16
5. Analiza ciljeva, okvira i učinaka pokreta #Spasime	18
6. Zaključak	23
7. Literatura	26

Sažetak

Analiza društvenog pokreta #Spasime

Cilj ovog rada je opisati društveni pokret #Spasi me koji je nastao u Hrvatskoj kao reakcija na činjenicu da su slučajevi rodno uvjetovanog nasilja česti u našoj zemlji, a da institucije ne odgovaraju djelotvorno na njega. Na početku rada definirat ću što je društveni pokret, te kako kultura i društvene mreže utječu na mobilizaciju podražavatelja pokreta. U sljedećem poglavlju ću opisati fenomen rodno utemeljenog nasilja i objasniti kako različiti sociološki pristupi objašnjavaju fenomen rodno utemeljenog nasilja, kao i zakonodavan okvir kojime se uređuje to pitanje. U radu ću potom navesti kratak pregled feminističkog društvenog pokreta u Hrvatskoj uz detaljniju analiza društvenog pokreta #Spasime ponudivši ocjenu njegovih ciljeva, aktivnosti i rezultata.

Ključne riječi: rodno utemeljeno nasilje, društveni pokreti, Inicijativa #Spasime, obiteljsko nasilje

Abstract

Analysis of social movement #Spasime

The main goal of this paper is to describe the social movement #Spasime that began in Croatia as a response to the fact that the cases of gender based violence are occurring very frequently but the institutions fail to respond efficiently. At the outset of this final paper it will be defined what a social movement is and how culture and social networks contribute to mobilization of its supporters. In the next chapter, the phenomenon of gender based violence in Croatia will be described followed by theoretical approach to gender based violence as well as legislative framework that has been passed to adress this issue. In the last chapter of this final paper I will provide a brief overview of feministst movement in Croatia, followed by a more detailed analysis of social movement #spasime as well as the assesment of this movemetn's goals, activities and accomplishments.

Key words: gender based violence, social movement, Iniaitive #spasime, domestic violence

Izjava o izvornosti

Ja, Lora Pavlović, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica ovoga završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Lora Pavlović

22. rujna 2022.

1. Uvod

Cilj ovog završnog rada jest napraviti analizu društvenog pokreta #Spasime, koji je nastao kao reakcija na ekstremno svirep slučaj nasilja od 28. veljače 2019. godine, kada je otac s balkona kuće na Pagu bacio četvoro svoje malodobne djece. Analiza će se temeljiti na nekoliko teorijskih doprinosa putem kojih će se povezati uloga društvenih mreža u mobilizaciji u društvenim pokretima. Predstaviti će pregled dosadašnjih socioloških zapažanja u vezi fenomena rodno utemeljenog nasilja, posebno njegove rasprostranjenosti, s fokusom na nasilje nad ženama. Predstaviti će i hrvatski zakonodavni okvir za sprečavanje i kažnjavanje rodno utemeljenog nasilja i raspraviti negovu obuhvatnost i učinkovitost. Objasniti će ženski i feministički pokret na području Hrvatske sa posebnim osvrtom i analizom pokreta #spasime i njegovim rezultatima. U radu se povlači činjenica da je rodno utemeljeno nasilje i nasilje u obitelji svakodnevna pojava i da je potrebno učiniti puno više u borbi protiv istog. Tome svjedoči i web stranica Ministarstva unutarnjih poslova na kojoj se može pronaći „Kalendar nasilja“ putem kojeg se izvješćuje javnost o slučajevima obiteljskog nasilja kroz svaki dan u godini. Uvidom u spomenuti kalendar, samo kroz mjesec srpanj je dnevno bilo najmanje 15 događaja koji su uključivali prekršaje ili kaznena djela nasilja u obitelji, a najveći broj slučajeva je dosegao čak 40 (MUP, 2022.). Nažalost, ove poražavajuće brojke govore da nije dovoljno samo postupanje policije i nadležnih službi u borbi protiv nasilja, potrebna je edukacija, osvještavanje i kolektivna akcija samih građana. Naravno, imati kvalitetno zakonodavstvo, educirane stručnjake unutar službi je veoma bitno, no u društvu je rodno utemeljeno nasilje i dalje tabu tema, mnogi smatraju da se ono rješava „u 4 zida“ i da nema potrebe uključivanja institucija. Zato su kolektivni društveni pokreti kao što je #spasime veoma bitna stavka u borbi protiv rodno utemeljenog nasilja jer se tim putem osvještava i educira javnost o njegovom problemu, kako ga prepoznati i kako djelovati. To na kraju dovodi i do toga da se jača zakonodavstvo, ulaže više u rad institucija, jer se kroz takav oblik kolektivne akcije stvara pritisak na zakonodavnu i izvršnu vlast kako bi se donijele i formalne promjene. Problemu rodno utemeljenog nasilja treba pristupiti multidisciplinarnim metodama i

nastavljati ga prepoznavati kao javni problem. Potrebna je kontinuirana suradnja svih nadležnih institucija i ustrajnost u zahtijevanju poboljšanja kvalitete zaštite za žrtve.

2. Sociološko objašnjenje društvenog pokreta: kako i zašto dolazi do društvenih promjena djelovanjem društvenih pokreta?

Razumijevanje društvenih pokreta kao društvenih znanosti pomaže nam analizirati na koji način pokreti mogu donijeti promjene te kako je ograničeno njihovo djelovanje kroz pregled političkih i kulturoloških prilika i prepreka, organizacijske dinamike, sredstava i taktika kojima se koriste (Staggenborg, 2016.). Postoje razni teorijski pristupi fenomenu društvenoga pokreta, a u literaturi čak i ne postoji neka implicitna “empirijska” suglasnost oko korištenja ovoga koncepta (Diani, 1992., prema Mesić, 2009.). Teorijski pristupi konceptu društvenog pokreta razvijaju se na području sociologije, ali i na širem području društvenih znanosti, u kojemu se susreću socijalna psihologija, političke i povijesne znanosti (Mesić, 1996.). Društveni pokreti koriste širok spektar strategija i taktika kako bi doveli do socijalnih promjena, utjecali na generalne stavove društva, javni diskurs i javne politike (Staggenborg, 2016.). Nadalje, društveni pokret jest bitno sredstvo ukazivanja na aktualne društvene promjene kroz kolektivnu akciju. Znanstvenici i istraživači smatraju da se radi o modernom fenomenu, koji se kao pojam pojavljuje sredinom 19.stoljeća (Mesić, 1998.). Važno je imati na umu da se društveni teoretičari i istraživači danas slažu da su društveni pokreti zaseban društveni fenomen koji treba odvojiti od ostalih oblika institucionalnoga i neinstitucionalnoga kolektivnog djelovanja: “*Društveni se pokreti razlikuju od drugih kolektivnih aktera, kao što su političke stranke ili grupe za pritisak, po tome što se služe masovnom mobilizacijom, ili prijetnjom masovne mobilizacije kao svojim primarnim sredstvom društvene sankcije, i otuda moći*” (Scott, 1990.:6, prema Mesić, 2009:81).

Kako bismo razumjeli društvene pokrete i njihov fenomen, Diani (1992.) ističe da postoje tri aspekta dinamike društvenih pokreta:

- a) Mreža informalnih interakcija

Interakcija između članova je važna za prenošenje esencijalnih izvora resursa za kolektivno djelovanje – informacije, materijalni resursi i ekspertize. Dakle, mreže interakcije pridonose stvaranju preduvjeta za mobilizaciju i pružaju okolnosti za elaboraciju specifičnih svjetonazora kolektiva.

b) Zajednička uvjerenja i solidarnost – kolektivni identitet

Kolektivni identitet je predmet osobne ali i vanjske percepcije i definicije. Akteri moraju sami sebe identificirati kao dio pokreta te ih drugi članovi i protivnici/vanjski promatrači moraju doživljavati kao iste. U tom smislu, kolektivni identitet igra važnu ulogu u definiranju granica društvenog pokreta. Isključivo članovi koji dijele jednaka uvjerenja i osjećaj pripadnosti mogu biti smatrani kao dio pokreta. Međutim, kolektivni identitet ne podrazumijeva homogenost ideja i orijentacija unutar pokreta. Dakle, očuvanje integriteta i identiteta pokreta sadrži proces usklađivanja i pregovaranja među članovima.

c) Kolektivna akcija u vezi konfliktnih pitanja

Akteri u društvenim pokretima uključuju se u političku i/ili kulturološke konflikte kako bi izazvali ili usprotivili se društvenoj promjeni na formalnoj ili neformalnoj razini.

d) Djelovanje izvan institucionalne sfere i rutinskih procesa društvenog života

Dakle, društveni pokret može se definirati kao mreža informalnih akcija između različitih pojedinaca, grupa i/ili organizacija koje sudjeluju u političkom ili društvenom konfliktu, na temelju zajedničkog kolektivnog identiteta (Diani, 1992.)

Kako bi okvir nepravde (injustice frame) kojeg akteri društvenog pokreta prepoznaju i s kojim se identificiraju postigao promjene, važno je da akteri koji sudjeluju u pokretu imaju uvjerenje da postoje drugi članovi koji dijele slična gledišta, emocije i mišljenje o određenoj temi. Također, za uspješnu mobilizaciju važna je i mreža komunikacije koja upravlja djelovanjem (Fine, 1995). Nesumnjivo je da se društvene mreže koriste kao veliki izvor komunikacija na različitim razinama. Za organizatore društvenog pokreta, društvene mreže predstavljaju efikasno sredstvo za brzi prijenos informacija o planiranim događajima i političkom razvoju te tako omogućavaju lakšu organizaciju

protesta i ostalih aktivnosti. U članku *How social media facilitates political protest: Information, motivation, and social networks* autori analizom nekoliko različitih društvenih pokreta dolaze do tri generalna zaključka koja podupiru misao da društvene mreže imaju velik utjecaj na razvoj društvenog pokreta. Prvi zaključak odnosi se na efikasnost komunikacije. Značajne informacije koje akterima pružaju znanje o koordinaciji javnog djelovanja se mogu prenijeti efikasno i brzo kroz kanale društvenih mreža. Tako sudionici mogu dobiti važne informacije o okolnostima bitnim za aktere društvenog pokreta. Nadalje, autori navode kako društvene mreže prenose emotivne i motivacijske poruke i reakcije na društveni pokret. Navedeno uključuje poruke moralne podrške, socijalnog identificiranja, zabrinutost za pravdu te različite ideološke poruke. S obzirom da poruke dobivamo sa platformi koje pojedinac svjesno odluči izabrati i pridružiti im se, stvara se određena veza intimnosti te informacija ima veći učinak na primatelja. Treći zaključak navedenog istraživanja ukazuje da, sukladno s time da se informacije prenose brže i efikasnije, povećava se šansa za mobilizacijom i uspjehom društvenog pokreta. Iz navedenog možemo zaključiti da, iako tema korištenja društvenih mreža u društvenim pokretima nije u potpunosti istražena, društvene mreže svakako su vrijedan element koji pridonosi procesu pokreta. (Jost i sur., 2018).

Društveni pokreti i podizanje svijesti na društvenim mrežama pojavili su se i u Hrvatskoj. Prema Šarić (2018.) u Hrvatskoj se, po uzoru na *#MeToo* pokret, manifestiralo nekoliko pokreta, uključujući *#Spasime* ali i *#Pravdazadjevojčice* i *#PrekinimoŠutnju*. Jedna od recentnijih društvenih pokreta regionalnog karaktera bio je i *#Nisamtražila*, koji je otvorio prostor za svjedočanstva žrtava rodno utemeljenog nasilja, seksualnog uznemiravanja i zlostavljanja, u visokoznanstvenim institucijama zemalja bivše Jugoslavije. Karakteristika svih navedenih pokreta je korištenje „#“ (hashtag) u imenu kako bi se sadržaj vezan za određeni pokret lakše pronašao na društvenim mrežama. Dakle, samo ime pokreta je prilagođeno društvenim mrežama te time lakše mobilizira podršku i aktere, iako svi ti pokreti djeluju i izvan granica društvenih mreža (npr. prosvjedima, zahtjevima i pritiscima na zakonodavce i institucije itd.).

3. Rodno utemeljeno nasilje u Hrvatskoj

Nasilje među bliskim i/ili srodnim članovima obiteljske zajednice bilo je tolerirano i prešućivano od daleke prošlosti ljudskih zajednica te ono i danas u percepciji nekih ljudi ima status društvenog prihvatljivog, odnosno privatnog problema u koje se institucije javne vlasti ne bi trebale miješati. Definirati rodno utemeljeno nasilje nije lak zadatak te mnogi autori imaju različito gledište na taj fenomen, no neosporna je činjenica da su odrasle žene i djevojčice višestruko izloženije nasilju jer je ono „jedan od ključnih socijalnih mehanizama kojim se žene prisilno stavlja u podređeni položaj u odnosu na muškarce“ (Istambulska konvencija, 2011:3).

Za nastajanje društvenog pokreta vrlo je bitno precizno imenovati i definirati problem protiv kojeg se pokret bori. Na taj način problem se stavlja u jasan i određen okvir koji služi kao polazište za pronalazak rješenja (Merry, 2009.). Autorica Merry (2009.) navodi: „Nazvati problem pravim imenom od ključne je važnosti za političko organiziranje u svrhu njegovog rješavanja i formiranja društvenog pokreta. Svaki od termina ima donekle drugačije značenje i sa sobom nosi drugačiju političku orijentaciju, kao i prijedlog rješenja za problem.“

Pojmovi srodni terminu „rodno utemeljeno nasilje“ su „obiteljsko nasilje“, „nasilje nad ženama“, „partnersko nasilje“, i „nasilje u vezama“.

Ajduković i Ajduković (2010.) definirali su nasilje u obitelji kao skup ponašanja čiji je cilj dobiti kontrolu nad ostalim članovima obitelji putem uporabe sile, zastrašivanja i manipuliranja.

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji definira nasilje u obitelji kao:

„1. tjelesno nasilje

2. tjelesno kažnjavanje ili drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci

3. psihičko nasilje koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost

4. spolno uznemiravanje

5. ekonomsko nasilje kao zabrana ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili osobne imovine, raspolaganja osobnim prihodima ili imovine stečene osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci

6. zanemarivanje potreba osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi koje dovodi do njezine uznemirenosti ili vrijeđa njezino dostojanstvo i time joj nanosi tjelesne ili duševne patnje.“ (Zakon o zaštiti nasilja u obitelji, NN 70/17, 126/19, 84/21, . čl. 10).

Članak 3. Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istambulska konvencija) sadrži sljedeće definicije:

a. “nasilje nad ženama” smatra se kršenjem ljudskih prava i oblikom diskriminacije žena i označava sva djela rodno utemeljenog nasilja koja imaju za posljedicu ili će vjerojatno imati za posljedicu tjelesnu, seksualnu, psihičku ili ekonomsku štetu ili patnju žena, uključujući prijetnje takvim djelima, prisilu ili namjerno oduzimanje slobode, bilo da se pojavljuju u javnom ili privatnom životu;

b. “nasilje u obitelji” označava sva djela tjelesnog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja koja se događaju u obitelji ili kućanstvu ili između bivših ili sadašnjih bračnih drugova ili partnera, neovisno o tome dijeli li počinitelj ili je dijelio isto prebivalište sa žrtvom;

...

d. “rodno utemeljeno nasilje nad ženama” označava nasilje usmjereno na ženu zbog toga što je žena ili koje nerazmjerno pogađa žene;

e. “žrtva” označava svaku fizičku osobu koja je izložena ponašanju navedenom u točkama a. i b..

Sljedeće pitanje koje se postavlja u analizi rodno utemeljenog nasilja jest tko su mogući sudionici i žrtve nasilja. Obiteljsko nasilje je širok pojam koji obuhvaća nasilje među partnerima, ali i nasilje nad ostalim članovima obitelji, dakle nasilje nad djecom, starijima i rodbinom (Grozđanić i sur., 2010.). Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji nudi

definiciju sudionika nasilja u obitelji; *Sudionici nasilja u obitelji, odnosno osobe na koje se odnose odredbe navedenog Zakona su: bračni drug, izvanbračni drug, životni partner, neformalni životni partner, njihova zajednička djeca te djeca svakog od njih, srodnici po krvi u ravnoj lozi, srodnici u pobočnoj lozi zaključno do trećeg stupnja, srodnici po tazbini u bračnoj i izvanbračnoj zajednici do zaključno drugog stupnja, posvojitelj i posvojenik* (Zakon o zaštiti nasilja u obitelji, NN 70/17, 126/19, 84/21., čl. 8).

Za razumijevanje rodno utemeljenog nasilja vrlo je važno definirati različite oblike u kojima se ono može pojaviti. Pod nasiljem u obitelji ili rodno utemeljenim nasiljem najčešće se podrazumijevaju tri glavna oblika nasilja, a to su fizičko, seksualno i psihičko nasilje. Svi ovi oblici nasilja bila su predmet mnogih istraživanja u svijetu i u Hrvatskoj. Navedeni različiti oblici nasilja nerijetko su isprepleteni pa je među njima teško definirati granice, no svi oblici se koriste kao oblik kontrole i represije kojima počinitelj instrumentalizira svoju moć i time uzrokuje negativne posljedice (Klasnić, 2011.).

Psihičko nasilje odnosi se na različite mehanizme emocionalnog zlostavljanja čiji je cilj ostvariti moć nad žrtvom što ima štetan utjecaj na psihičko zdravlje, sliku o sebi, samopoštovanje i ličnost žrtve. Psihičko nasilje uključuje prijetnje, vrijeđanje i ponižavanje, ograničavanje kretanja, uhođenje, manipuliranje osjećajima i slično. (Ajduković i Ajduković, 2010.).

Tjelesno nasilje uključuje fizičko zlostavljanje, koje može varirati od relativno blagog udara do teških ozljeda, pokušaja ubojstva i ubojstva (Ajduković i Ajduković, 2010.)

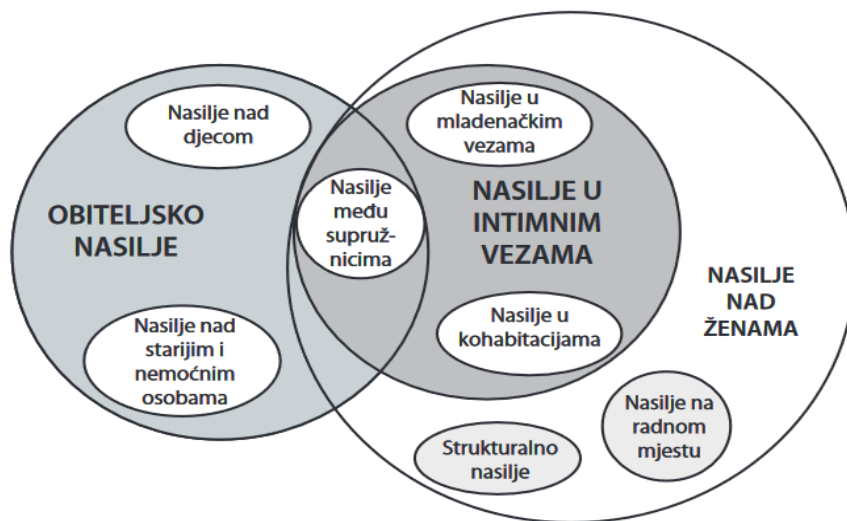
Seksualno nasilje obuhvaća seksualno uznemiravanje, što podrazumijeva svako neželjeno seksualno ponašanje druge osobe za koje nije dan svjestan i slobodan pristanak, a ponižava i ugrožava dostojanstvo i sigurnost žrtve. Uključuje tjelesni kontakt kao što je dodirivanje, glađenje, štipanje ali i verbalno ponašanje što uključuje nagovaranje na spolni odnos, sugestivne primjedbe i slično. Krajnji oblik seksualnog nasilja je silovanje. (Ajduković i Ajduković, 2010.)

Osim navedena tri oblika nasilja, važno je spomenuti i ekonomsko nasilje koje se odnosi na određena ponašanja kojima nasilnik pokušava ograničiti i kontrolirati

žrtvine ekonomske resurse i potencijale. Treba ga razlikovati od ekonomske ovisnosti žene o nasilnom partneru što se odnosi na situaciju u kojoj je žena zbog nedostatnih ekonomskih resursa prisiljena ovisiti o svom partneru jer nije u stanju zadovoljiti vlastite potrebe. Ekonomsko nasilje obuhvaća uskraćivanje ili oduzimanje financijskih sredstava, zabranu zapošljavanja, uskratno informacija o obiteljskim prihodima i slično. (Klasnić, 2011.)

Kada govorimo o terminologiji i sudionicima nasilja, važno je razlikovati pojam nasilja u intimnim vezama i nasilja u obitelji. Iako se radi o povezanim pojmovima koji se često koriste kao sinonimi, nasilje u obitelji je ipak širi pojam koji osim nasilja među supružnicima, obuhvaća i nasilje nad djecom te nad starijim i nemoćnim osobama (Wallace, 2004., prema Klasnić, 2011.). *Slika 1.3* predstavlja shematski prikaz različitih vrsta nasilja s obzirom na to nad kime se nasilje vrši, odnosno tko je žrtva nasilja gdje je jasno vidljivo kako su obiteljsko nasilje i rodno utemeljeno nasilje, koji su fokus inicijative #Spasime usko povezani. O tome govore podaci iz istraživanja o nasilju nad ženama koje je provela Svjetska zdravstvena organizacija (2006, prema Dimitrijević i sur., 2016.) utvrđeno je da je partnersko nasilje najčešći oblik obiteljskog nasilja i da pogađa 30% žena diljem svijeta. Također, u partnerskom nasilju, muškarci kao počinitelji prevladavaju u odnosu na žene u omjeru 9:1. Istraživanja u Hrvatskoj pokazuju prevalenciju od 29% izloženosti žena nasilju u partnerskim odnosima (Ajduković i Ajduković, 2010.)

Slika 1.3 Shematski prikaz različitih vrsta nasilja s obzirom na objekt nasilja

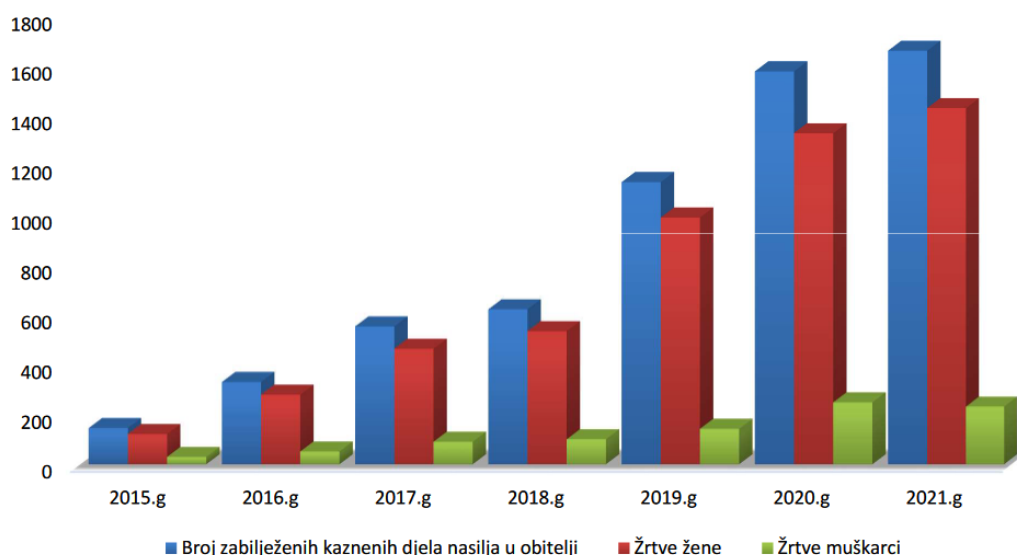

Izvor: *Ekonomsko nasilje nad ženama u intimnim vezama u hrvatskom društvu – konceptualne pretpostavke, 2011.*

Autorice Mamula i Dijan Plašč (2014.) nude tri temeljna gledišta iz kojih se može proučavati rasprostranjenost rodno utemeljenog nasilja u Hrvatskoj. Prvo gledište se odnosi na službene podatke o broju slučajeva koji su prijavljeni policiji, zatim iz podataka koji dolaze iz, kako autorice navode, malobrojnih istraživanja provedenih na prostoru Hrvatske te na temelju izravnog rada organizacija civilnog društva koje rade izravno sa žrtvama nasilja i njihovom djecom. Statistički podaci u radu *Tipična žrtva obiteljskog nasilja - sociodemografski profil* navedenih autorica Mamula i Plašč (2014.) pokazuju kako je od 2003. godine kada je donesen Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji svake godine prijavljeno između 11 500 i 17 500 počinitelja, a broj žrtava iznosi između 14 500 i 22 00. Nadalje, žene su žrtve u 64% do 71% slučajeva. Prema statističkom pregledu prekršaja Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji za 2021. godinu evidentirano je ukupno 8 683 počinitelja, od čega je bilo 6 796 muškaraca, odnosno 78,3%. Također je važno napomenuti da od ukupnih počinitelja bilo ukupno 1560 povratnika, odnosno 18%. (MUP-HR, 2021.). Prema Izvješću o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova (2021.) u usporedbi sa prošlim godinama bilježi se usporen

trend rasta kaznenih djela nasilja u obitelji, no ističe se značajan i zabrinjavajuć porast žena žrtava, kao što je vidljivo u slici 2.2

Slika 2.3 Brojčani pokazatelji za kazneno djelo iz čl.179.a Kaznenog zakona – „Nasilje u obitelji“, za razdoblje 2015.-2021.

Izvor: prs.hr, 2021.

U tekstu *Nasilje u obitelji u svjetlu promjena kaznenog zakona* (2010.) autorice ističu da je rodno utemeljeno nasilje, za razliku od drugih oblika nasilja (uličnog, u školi, na radnom mjestu, u medijima), često nevidljivo i skriveno od očiju javnosti te zbog toga mnogo opasnije. Autorice navode specifičnosti žrtava obiteljskog nasilja koje ih onemogućavaju da progovore o doživljenom nasilju. Naime, žrtve rodno utemeljenog nasilja uglavnom su ili nemoćne i slabe ili premlade ili prestare kako bi se mogle suprotstaviti nasilniku. Također, ponekad ih društvena očekivanja ili vlastiti stavovi prisiljavaju na šutnju.

3. 1. Teorijske perspektive rodno utemeljenog nasilja

Fenomen rodno utemeljenog nasilja može se sagledati iz perspektive nekoliko teorijskih doprinosa koji povezuju pitanje rodnih uloga, moći, kontrole i nejednakosti. Autorica Klasnić (2011.) povezuje patrijarhalna društva sa dopuštanjem i

normaliziranjem rodno utemeljenog nasilja. Autorica potkrepljuje navedeno činjenicom da su u društvima u kojima su muškarci bili vrhovni autoriteti postojale značajne razlike u ljudskim pravima jer su se žene smatrale imovinom (Rubenser, 2007., prema Klasnić, 2011.). Nadalje, pregledom feminističkih teorija u sociologiji, postavlja se teza o tome kako je društvena nejednakost spolova povijesno uvjetovana te kako je glavni uzrok nasilja upravo nejednak odnos moći između muškaraca i žena (Swearingen, 2003., prema Klasnić, 2011.). Shodno tome, Klasnić navodi kako je za razumijevanje rodno uvjetovanog nasilja važno razumjeti rodne uloge koje nameće svako patrijarhalno društvo. Radi se o rodnim ulogama koje se usvajaju socijalizacijom, a utječu na percepciju muškaraca i žena o muškoj dominaciji i ženskoj nemogućnosti da se odupru muškoj dominaciji (Belknap, 2001., prema Klasnić, 2011.). U današnje vrijeme, iako je pristup društvenoj moći i dalje većinom u rukama muškaraca, moć žene u društvu modificirana je dodjeljivanjem građanskih i vlasničkih prava ženama, pa se stereotipne slike o rodnim ulogama očituju u privatnoj sferi u većini, dok su javnoj izmijenjene do neke mjere. Dakle, navedena privatna sfera, a posebno brak, u mnogim društvima zadržava patrijarhalan oblik. (Galić, 2002., prema Klasnić, 2011.). Osim rodnih uloga, važno je sagledati modalitete moći i kako se oni manifestiraju u odnosu. Autor Westwood navodi kako se moć ne koncentrira na jednom statičnom mjestu, ustanovi ili osobi, već se, poput društva, kontinuirano iznova generira kroz razne strukture u društvu, institucije, grupe i odnose (Westwood, 2002., prema Klasnić, 2011.). Nastavljajući se na navedeni kontekst, moć se može konceptualizirati pomoću dva ključna pojma koje autor naziva *modaliteti moći* i *mjesta moći*. *Modaliteti moći* odnose se na razne oblike u kojima moć može biti izražena, a pojam *mjesta moći* označavaju društvene prostore i lokacije u kojoj se moć primjenjuje. Autor zatim predstavlja pojam *orodnjena moć* kao jedno od mjesta moći. Primjerice, *orodnjena moć* očituje se na tržištu rada na kojem žene, a posebno majke, nisu u mogućnosti biti u ravnopravnom odnosu s muškarcima, kako kroz iznos plaće kao i zbog činjenice što u prosjeku zauzimaju niže pozicije na radnim mjestima i obavljaju većinu kućanskih poslova i brige za djecu (Westwood i Bhschu, 1998., prema Klasnić, 2011.). Navedene konceptualne pretpostavke potvrđuje i usvaja Deklaracija o ukidanju nasilja nad ženama koja je usvojena na Općoj skupštini Ujedinjenih Naroda 20. prosinca 1993. godine. U Deklaraciji se stavlja fokus na

nejednake odnose moći između muškaraca i žena kao uzrok zašto se nasilje nad ženama manifestira. Naglašava se kako se društvo koristi nasiljem nad ženama kao ključnim mehanizmom koji žene stavlja u podređeni položaj i sprječava progres žena u društvu. (Klasnić, 2011.).

U tekstu *Izazovi obiteljske medijacije u slučajevima nasilja u partnerskim odnosima*, autorice govore o konceptualizaciji nasilnog ponašanja u partnerskim odnosima kroz pristup „kotača moći i kontrole“. Navedeni model objašnjava da je nasilje strategija kojom se želi pridobiti moć i kontrola u odnosu (Pence i Payman, 1986., prema Ajduković i sur., 2016.). Kako bi nadalje proširile pojam moći kao elementa u nasilju u partnerskim odnosima, autorice Ajduković i suradnice (2016.) navode koncept obiteljskog nasilja Ellis i Stuckless (1996., prema Kelly i Johnson, 2008.) koji razlikuje tri različita oblika nasilja i inicijatore: (1) nasilje potaknuto sukobom kojeg partneri koriste kao taktiku rješavanja sukoba, a može biti izazvano podjednako muškarac i žena; (2) nasilje potaknuto kontrolom koje karakterizira želja nasilnika da uspostavi kontrolu nad žrtvom kroz nanošenje nepotrebne boli. U ovom tipu nasilja muškarci su značajno češće inicijatori; (3) nasilje potaknuto ljutnjom u kojem do nasilnih ponašanja dolazi zbog preplavljujućih emocionalnih stanja. Navedeni tipovi nasilja ne isključuju jedan drugog te može doći do njihova isprepletanja, odnosno, mogu se javiti u isto vrijeme. Još jedan važan teorijski pojam koji se spominje u diskursu o obiteljskom nasilju jest „intimni terorizam“, a odnosi se na obrasce kontrole, prisiljavanja i emocionalnog nasilja povezanim sa tjelesnim nasiljem protiv partnera. Navedeni obrazac ponašanja u heteroseksualnim odnosima u većoj mjeri preuzimaju muškarci. (Landrum, 2011., prema Ajduković i sur., 2016.).

No, u diskursu o ulozi spola kao faktora u partnerskom nasilju, Dutton u tekstu *The case against the role of gender in intimate partner violence* (2011.) suprotstavlja se „rodnoj paradigmi“ (*the gender paradigm*) kao konceptu. Rodna paradigma je koncept koji objašnjava da su muškarci primarni počinitelji partnerskog nasilja jer se društvena moć kumulira kod muškaraca (Dutton, 2010., prema Dutton, 2011.). Autor navodi kako partnersko nasilje nije pitanje ženskih prava i ne bi trebao spadati u tu kategoriju, već je pitanje parova sa disfunkcionalnim načinom rješavanja konflikata ili psihopatologije. Također, argument koji autor koristi kao bi potkrijepio svoju tezu jest

da je u većini istraživanja korišten pristran uzorak u kojemu su ispitanici samo žene žrtve ili muškarci počinitelji te da istraživanja koja koriste nepristranu metodologiju dokazuju kako je zapravo uzajamno nasilje najčešći oblik partnerskog nasilja.

Navedeni teorijski koncepti iz različitih perspektiva ostavljaju prostora za unaprijeđenje pogleda na partnersko nasilje i nasilje nad ženama te uzorke i čimbenike. No, možemo zaključiti da se radi o višeslojnom fenomenu kojemu je potrebno pristupiti iz različitih perspektiva.

3.2. Zakonodavni okvir

Kako bi se osigurala zaštita obitelji potrebno je osigurati različite pravne instrumente, čvrst zakonodavan okvir i efikasnu sudsku vlast. Pojedini autori i autorice (Grozđanić i sur., 2010; Mamula i Dijan Plašć, 2014.) ukazuju na pozitivne promjene po pitanju suzbijanja nasilja u obitelji i unaprijeđenje u društvenoj svijesti u Hrvatskoj o problemu nasilja u obitelji i potrebama razvijanja efikasnih metoda za njegovo sprječavanje. Sukladno tome, navode kako su promjene vidljive na normativnoj razini i na području zakonodavstva (npr. donošenjem Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji te promjenama Kaznenog zakona), kao i putem prihvaćanja obvezujućih protokola (npr. Protokol o zaštiti od nasilja u obitelji).

Analizu zakonodavnog okvira započinjemo na međunarodnoj razini. Vijeće Europe ima vodeću ulogu u stvaranju čvrstog pravno-političkog okvira u području ljudskih prava i ravnopravnosti spolova. U sklopu Vijeća djeluje Komisija za ravnopravnost spolova koja kroz pet strateških ciljeva realizira ravnopravnost spolova koje ostvaruje kroz svoje programe. Navedeni ciljevi su: borba protiv rodni stereotipa i seksizma i borba protiv rodno utemeljenog nasilja, ravnopravan pristup žena pravosudnim tijelima, postizanje ravnoteže u zastupljenosti muškaraca i žena pri donošenju odluka i uvođenje načela ravnopravnosti spolova u cjelokupnu politiku. (Oset, 2014.). Također, važno je spomenuti Konvenciju Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, poznatiju u javnosti kao Istambulska konvencija. Njena ratifikacija u dijelu hrvatske političke javnosti izazvala je val osporavanja i prosvjeda, no ipak je izglasana 2019. godine i postala je dijelom hrvatskog zakonskog okvira za borbu protiv rodno utemeljenog nasilja. Radi se o prvom

pravnoobvezujućem instrumentu u ovom području te je najdalekosežniji međunarodni ugovor koji adresira sve oblike nasilja nad ženama, uključujući i nasilje u obitelji. Istambulska konvencija ima sljedeće ciljeve:

1. *„zaštititi žene od svih oblika nasilja te spriječiti, progoniti i ukloniti nasilje nad ženama i nasilje u obitelji;*
2. *pridonijeti suzbijanju svih oblika diskriminacije žena i promicati punu ravnopravnost žena i muškaraca, uključujući i osnaživanje žena;*
3. *izraditi sveobuhvatni okvir, politike i mjere za zaštitu i pomoć svim žrtvama nasilja nad ženama i nasilja u obitelji;*
4. *promicati međunarodnu suradnju radi suzbijanja nasilja nad ženama i nasilja u obitelji;*
5. *pružiti potporu i pomoć organizacijama i tijelima nadležnim za provedbu zakona učinkovitom suradnjom radi usvajanja sveobuhvatnog pristupa suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji „(Članak 1.).*

Također, na Europskoj razini djeluje Europski parlament koji je usvojio rezoluciju koja zahtjeva da se rodno uvjetovano nasilje prema ženama, djevojčicama i LGBTIQ osobama tretira kao novi, poseban oblik kaznenog djela na razini Europske unije. Zastupnici u Europskom parlamentu osudili su femicid kao najekstremniji oblik rodno uvjetovanog nasilja nad ženama i djevojčicama te potaknuli države članice na mjere u borbi protiv rodno utemeljenog nasilja kroz feminističko obrazovanje i ulaganje u mehanizme za zaštitu žrtve u skladu sa smjernicama Istambulske konvencije (24sata.hr, 2021.).

Na nacionalnoj razini u Republici Hrvatskoj Ustav kao najviši pravni akt štiti ljudska prava, te posvećuje pažnju suzbijanju diskriminacije i sprječavanju zlostavljanja (Oset, 2014.). Autorica Oset u radu *Prekršajnoppravna zaštita od nasilja u obitelji* navodi da zakonima država izražava represivan stav prema nasilju u obitelji te navodi sljedeće zakone: *„Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Prekršajni zakon (Narodne novine broj 107/07, 39/13 i 157/13), Kazneni zakon (Narodne novine broj 125/11 i 144/12) i Zakon o kaznenom postupku (Narodne novine broj 152/08, 76/09, 80/11, 121/11 – pročišćeni tekst, 143/12, 56/13 i 145/13).“* (Oset, 2014.:587). Od navedenih zakona, u pravnoj zaštiti od nasilja u obitelji posebno se izdvaja Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji. Ovim

se Zakonom se definira pojam nasilja u obitelji, osobe koje se smatraju članovima obitelji te se propisuje način zaštite tih članove, zajedno sa vrstama i svrhom prekršajnopравnih sankcija. Važno obilježje ovog Zakona je što su svi postupci koji se vode prema njemu hitne naravi (Oset, 2014.). S obzirom da se radi o žrtvama nasilja koje su veoma ranjive hitnost postupaka je ključno i prijeko potrebno obilježje kako bi žrtve mogle ostati maksimalno zaštićene. No, osim zakona značajan doprinos Republike Hrvatske u području suzbijanja nasilja u obitelji i na razini poboljšanja efikasnosti institucija donijeli su Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016. i Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Fokus Protokola je unaprijeđenje rada nadležnih tijela kako bi se mogla pružiti što kvalitetnija skrb i zaštita svakoj žrtvi nasilja u obitelji, ali i rad na rehabilitaciji počinitelja koja bi rezultirala usvajanjem nenasilnog ponašanja kod rješavanja problema. Usvajanje ove posebne pravne regulative pokazuje koliko je nužno pružiti žrtvama rodno utemeljenog nasilja posebnu i dodatnu zaštitu (Oset, 2014.).

Još jedno bitno tijelo koje djeluje prema Zakonu o ravnopravnosti spolova na području rodno utemeljenog nasilja jest Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova. Nadležnost Pravobranitelja/Pravobraniteljice je postupanje po pritužbama građana i građanki na diskriminaciju temeljem spola, bračnog ili obiteljskog statusa i spolne orijentacije (prs.hr, 2022.a). Prema *Izvešću o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2021. godinu*, Pravobraniteljica upozorava kako je potrebno učiniti više za zaštitu žrtava nasilja od samog propisivanja strožih kazni i mijenjanja zakonodavnog okvira. U Izvešću se navode i željeni učinci u borbi protiv rodno utemeljenog nasilja – smanjenje broja žrtava i eliminacija femicida. Kako bi se to postiglo, Izvešće savjetuje da se izmjene zakona trebaju vršiti paralelno s uvođenjem drugih mehanizama prevencije i zaštite koja se mora temeljiti na stručnoj analizi i suradnji tijela sudske vlasti (prs.hr, 2021.). Prema *Priopćenju Pravobraniteljice povodom 22. rujna - Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama* (prs.hr, 2022.b), zabilježen je dugotrajan trend smanjenja broja prijavljenih slučajeva obiteljskog nasilja u području prekršajno-pravne zaštite, uz porast slučajeva u području kazneno-pravne zaštite. Navedeni podaci upućuju da naš prekršajno-pravni sustav ne ispunjava svoju preventivnu ulogu i ne nudi učinkovit i brz odgovor na nasilje, već ga samo premješta iz sfere prekršajnog u sferu kaznenog zakonodavstva. Prema stajalištu

Pravobraniteljice postoje četiri temelja koji čine osnovu za efikasnu borbu protiv rodno utemeljenog nasilja i njegovih uzroka: 1. preventivni psihoterapijski rad s obiteljima u konfliktnim situacijama; 2. dugotrajni psihosocijalni tretman počinitelja nasilja u svrhu reintegracije u društvo; 3. sveobuhvatna edukacija pravosuđa i svih drugih stručnih službi o rodno utemeljenom nasilju; 4. najstroža primjena postojećih propisa uz izricanje kazni u okvirima zakonskih maksimuma (prs.hr, 2022.b)

4. Razvoj pokreta protiv rodno utemeljenog nasilja na području Republike Hrvatske

Pri analizi pokreta koji se svojom tematikom tiču žena, trebamo razlikovati pojam ženskog pokreta i feminističkog pokreta. Ženski pokret, prema autoricama McBride i Mazur (2008., prema Šinko, 2018.) označava kolektivnu akciju koju pokreću žene, koje su eksplicitno tako organizirane – kao žene, koje javno postavljaju zahtjeve koji se temelje na rodnim ženskim identitetima. Navedena definicija implicira nekoliko ideja. Prvo, ne ostavlja se prostora za sudjelovanje muškaraca. Drugo, pokret se mora moći prepoznati po korištenju ženskog diskursa kao što su korištenje orodnjenog jezika i identifikacije sa ženama. Ono što razlikuje ženske pokrete od feminističkih jesu akteri – feministi/feministkinje koji promiču feminističke ciljeve i ideje. Feministički pokreti moraju zahtijevati nešto od sljedećeg: ostvarivanje rodne i spolne ravnopravnosti, promjena rodnih hijerarhija i poboljšanje položaja žena kao diskriminirane skupine (McBride i Mazur, 2008., prema Šinko, 2018.). Dakle, ženski pokreti zbog odsutnosti samoidentifikacije ili feminističkih ciljeva, nisu uvijek nužno i feministički pokreti. Isto tako, feministički pokreti ne moraju nužno biti ženski ako u njima prisustvuju muškarci (Šinko, 2018.).

Ženski pokreti su zaslužni za redefiniranje rodnog nasilja kao ozbiljnog problema koji se tiče svih žena i čiji korijen seže u patrijarhalnom sistemu. Dakle, pokret zlostavljanih žena se kroz povijest suprotstavio normaliziranju tromosti institucija i općenitoj neadekvatnoj zakonskoj zaštiti i dopuštanju da kroz nasilje muškarci uspostave vlast i kontrolu nad njima. Aktivisti i aktivistice traže putem obraćanja

državi i pravnom sistemu zadovoljenje pravde kroz strože kazne za nasilje i silovanje i zaštitu i podršku za žrtve. (Merry, 2009.)

Feministički pokret se na teritoriju Republike Hrvatske pojavljuje inspiriran drugim valom feminizma u zapadnim zemljama, no modificiran lokalnim okolnostima i potrebama. Javlja se 1978. godine u sklopu sekcije Sociološkog društva Hrvatske pod nazivom Žena i društvo te ga slijede Svarun, Ženska grupa Trešnjevka, SOS telefon za žene, utemeljen 1987. te Autonomna ženska kuća osnovana 1989. godine. (Šinko, 2018.). Važan doprinos u razumijevanju društvenih pokreta protiv rodno utemeljenog nasilja daje autorica Šarić (2022.) u tekstu *The #MeToo movement's manifestation in Croatia: engaging with the meaningfulness of transnational feminist solidarity* u kojem opisuje hrvatsku adaptaciju transnacionalnog #MeToo pokreta. U tekstu se opisuju pokreti #Spasime, #Prekinimošutnju i #Pravdazadjevojčice. Akcija #Prekinimošutnju razvila se u sklopu šire kampanje pokrenute 2014. udruge RODA pod nazivom *16 dana aktivizma i borbe protiv nasilja nad ženama*. U sklopu akcije RODA je pozvala žene da podijele svoje traumatične priče s poroda, kako bi se pokazao otpor tradicionalnoj predodžbi da žene ne bi smjele progovarati o lošim iskustvima pri porođaju jer je jedino važno da je porod rezultirao zdravim djetetom (Facebook stranica RODA - Roditelji u akciji, 2014., prema Šarić, 2022.). Ovim pozivom na sudjelovanje u akciji RODA je iskoristila društvene mreže kao alat za pružanje platforme na kojoj se može čuti glas žena. U prvom valu #Prekinimošutnju podijeljeno je 154 slike ručno napisanih svjedočanstava o traumatičnom porođaju (Šarić, 2022.). Sličan pokret se pokrenuo kada se nekoliko udruga koje promoviraju prava žena udružilo uz slogan #Pravdazadjevojčice u svrhu poticanja promjene sudskog postupka kod slučaja silovanja kako bi se zaštitilo žrtve (Šarić, 2022.). Analiziranjem aktivizma u području zaštite žena protiv različitih oblika nasilja, Šarić (2022.) dolazi do zaključka kako u kontekstu hrvatskog društva dolazi do konflikta radi različitih viđenja rodnog identiteta te je pitanje kako angažirati i one koji diskreditiraju feminističke stavove.

5. Analiza ciljeva, okvira i učinaka pokreta #Spasime

Većinom se za društvene pokrete i druge oblike opsežnog kolektivnog djelovanja, teško je ustanoviti jedan točan i egzaktan trenutak kojim sve započne (Mesić, 2009.). No, inicijativa Spasi me počela je objavom na facebooku dana 1. ožujka 2019. Autorica objave, Jelena Veljača, potaknuta slučajem rodno utemeljenog nasilja koji se odvio nekoliko dana ranije, napisala je: *„Dragi moji prijatelji i poznanici. Nisam spavala zbog djece iz Paga. Nisam spavala ni zbog malog Denisa kojeg je mama ubila prije par godina. Nikad ga nisam zaboravila. Nisam spavala ni zbog malene koju je otac pretukao. Od kad sam majka, ne spavam često. I kako sam mnogo puta pisala da biti “javna osoba” obavezuje, sad je trenutak da nešto i napravim po tom pitanju, osim salonskog pisanja. Pa eto, nespretno i po prvi put, bez političara, ali s ljudima koji me podržavaju, pokušat ću organizirati prosvjed #spasime u ime sve djece i svih žena koje smo propustili spasiti. Mi smo odgovorni. Grupa na fejsu zove se #spasime Tko želi, neka zatraži članstvo.“* (Facebook.com, 2019.).

Šarić (2022.) objašnjava da je način na koji je Veljača ovim riječima, možda i nesvjesno, uokvirila pokret je značajan po pitanju strategije. Iako nema direktne reference na feminizam, otkriva feminističke ciljeve i djelovanje. Fokusom na „žene i djecu“ #Spasime je postao pokret koji nikog ne bi ostavio ravnodušnim i koji bi svi građani Hrvatske mogli poduprijeti. Grupa je u svega nekoliko sati sakupila preko deset tisuća članova te postala platforma u kojoj žrtve rodno utemeljenog nasilja dijele svoja potresna iskustva. U informacijama dostupnim na Facebook stranici grupe stoji da je #Spasime građanska inicijativa kojom se iskazuje solidarnost žrtvama nasilja i traži adekvatnu zaštitu unutar sustava i okuplja sve članove koji podržavaju borbu protiv nasilja. Kao glavni administrator grupe, Ana Pecotić navodi kako svakodnevno prima poruke zahvalnosti žena žrtva nasilja te svjedoči podizanju svijesti žena žrtava da nisu same te da nisu krive. Također ističe kako je ponosna što su ovom inicijativom ona i ostale članice dovele temu rodno utemeljenog nasilja u javni prostor (elle.hr, 2019.). Pecotić ističe da Inicijativa #Spasime nije udruga, nije ni pravna osoba, već grupa građanki koje posve volonterski rade na zaštiti žrtava nasilja (Ljubičić, 2021.). Rasprava i aktivnost u grupi moderirani su osnovnim pravilima:

„1. Ne vrijeđamo nikoga (...)

2. Ne osuđujemo žrtve nasilja. U ovoj grupi imamo i žrtve nasilja koje su osobito ranjive. Često se – čak i ovdje – vide komentari kako su one jednako ili barem djelomično krive jer nisu napustile nasilnika. Nitko ne želi biti žrtvom nasilja. Nasilnički odnosi su iznimno kompleksni, zbog čega je žrtvama izuzetno teško izaći iz njih, posebno kad nemaju podršku ni okoline ni sustava. Ako ne razumijete, ne osuđujte.

3. Ne prosuđujemo roditeljske kapacitet majki (...)

4. Ne svađamo se. Konstruktivna rasprava je uvijek dobrodošla, ali svađa nikome ne koristi (...)“ (facebook.com)

Još jedan razlog za pokretanje Facebook grupe jest organizacija prosvjeda. U Zagrebu je 16. lipnja održan skup na kojemu je sudjelovalo preko 6 000 građanki i građana. Akteri inicijative iznjeli su zahtjeve prema zakonodavnim i izvršnim institucijama u svrhu žurnog rješavanja pitanja obiteljskog i rodno utemeljenog nasilja putem boljeg pravnog okvira i senzibilizacije javnosti, a u skladu s međunarodno priznatim obvezama Republike Hrvatske (Špišić, 2019.). Kompletan prijedlog mjera inicijative #Spasime za uvođenje nulte stope tolerancije koje su akterice iznjеле je bio: (1) zakonodavne izmjene i izmjene provedbene prakse. Prvenstveno kvalificiranja obiteljskog nasilja kao kaznenog djela; (2) edukacija i prevencija putem kontinuirane međuresorne suradnje sukladno već potpisanom Sporazumu o suradnji za prevenciju i suzbijanje nasilja u obitelji i nasilja nad ženama te uvrštavanjem edukacije o obiteljskom i rodno utemeljenom nasilju u edukaciju; (3) osnaživanje institucija sustava putem osnivanja obiteljskih sudova pri općinskim sudovima, uvođenjem telefonske linije podrške za žrtve i izvaninstitucionalna i financijska podrška skloništima i savjetovalištima te uključivati u multisektorske timove u pojedinim slučajevima nasilja (jutarnji.hr, 2019.).

Osnivanjem Fonda #SPASIME u lipnju 2019., svega tri mjeseca od nastanka pokreta počela je ključna faza provedbe osmišljenog programa za brigu o žrtvama nasilja. Akterice ističu važnost ekonomske moći u procesu osamostaljivanja maltretirane žene kao ideju iza koje stoji osnivanje ovog Fonda (Špišić, 2019.). Fond su osnovale

inicijativa #Spasime i Zaklada Solidarna. Kako stoji na stranicama Zaklade, Fond #Spasime je osnovan s ciljem pružanja ekonomske, pravne, psihološke, liječničke i stambene pomoći žrtvama rodno utemeljenog nasilja. Uloga Fonda učiniti ono što institucije prema njihovim riječima ne mogu, a to je djelovati odmah. (solidarna.hr, 2022.). Kriterij za dodjelu financijske pomoći i podrške jest prijava nasilja policiji, Centru za socijalnu skrb ili sudu. Razlikuju se redovni troškovi i hitni troškovi za koje se može tražiti pomoć u financiranju. Molba za redovne troškove odobrava se u roku od 15 dana od podnošenja sve potrebne dokumentacije, a za hitne troškove u roku od 24 sata od zahtjeva. Sve odluke o financiranju moraju biti u skladu s Pravilnikom o dodjeli financijskih potpora Fonda te Zakladna uprava može odbiti prijedlog Zakladnog vijeća u slučaju da prijedlog nije u skladu s Pravilnikom. Dakle, Fondom upravlja Zakladno vijeće Fonda, a odluke o dodjeli sredstava iz Fonda donosi Zakladna uprava na osnovi prijedloga Zakladnog vijeća. Članove Zakladnog vijeća Fonda čine Sanja Sarnavka, Jelena Kovačić, Dean Ajduković, Biserka Belicza-Tomljenović i Antonija Petričušić (solidarna.hr, 2022.). Ana Pecotić, članica inicijative #Spasime navodi kako je Fond #Spasime do kraja 2020. pomogao 73 žene i 146 djece, prosječno jednoj obitelji tjedno te kako je do danas taj broj porastao na čak 92 žene žrtve rodno utemeljenog nasilja (elle.hr, 2021.). Također, podaci o djelovanju Fonda #Spasime stoje i na stranici udruge Solidarna. Prema tim podacima, najveći udio odlazio je za odvjjetničke troškove (40%) i stanarine u slučaju da žene napuštaju nasilan odnos ili sigurne kuće (35%), zatim za hranu i odjeću ženama i djeci (14%), školsku opremu poput knjiga, bilježnica, tenisica i dr. (7%), ali i za različite druge stvari poput drva za zimu, dadilja i sl. (4%). Podaci pokazuju kako je Fond pomogao ženama i djeci u dobi od 9 do 58 godina na području cijele Hrvatske, od velikih gradova do manjih ruralnih sredina (solidarna.hr, 2022.).

Osim financijskog aspekta pomoći, inicijativa #Spasime dovela je i do velikih promjena u ostalim aspektima koji su važni za cjelovitu zaštitu žrtava rodno utemeljenog nasilja, jer, kako navode iz inicijative, najpotrebnije je poraditi na koordinaciji između triju institucija koje su prve po prijavi rodno utemeljenog nasilja: pravosuđa, odnosno DORH-a, centara za socijalnu skrb i policije (Špišić, 2019.).

U sjednici posvećenoj problematici zaštite žrtava nasilja u obitelji s naglaskom na potrebu financiranja provedbe Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji održanoj 2019. predstavnici institucija i udruga koje se bave područjem rodne ravnopravnosti i zaštite žrtava rodno utemeljenog nasilja i nasilja u obitelji, uključujući i Sanju Sarnavku, raspravljali su sa Odborom za ravnopravnost spolova koje je radno tijelo Hrvatskog sabora. U izvješću o sjednici je navedeno da Odbor podržava uspostavljeni dijalog Vlade Republike Hrvatske s udrugama i inicijativama civilnog društva koje se bave područjem rodne ravnopravnosti i zaštite žrtava rodno utemeljenog nasilja i nasilja u obitelji (sabor.hr, 2019.).

U 2021. godini, Ministar pravosuđa i uprave Ivan Malenica i ministar rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike Josip Aladrović održali su dva sastanka s predstavnicama inicijative #Spasime. Na prvom sastanku je Ministar Josip Aladrović istaknuo važnost međuresorne suradnje, nevladinog sektora te društva u cjelini o osvještavanju o problemu rodno utemeljenog nasilja i nasilja u obitelji. Osvrnuo se i na dosadašnju suradnju s predstavnicama Inicijative #SPASIME te je naveo njihovu suradnju kao pozitivan primjer suradnje nevladinog sektora i Vlade Republike Hrvatske. Na drugom sastanku se raspravljalo o prijedlozima zaštitnih mjera sukladno Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji, sigurnosnim mjerama opreza iz Kaznenog zakona i Zakona o kaznenom postupku, te radu skloništa za žrtve nasilja u obitelji, kao i osnivanju obiteljskih odjela na općinskim sudovima. Navedeno je kako su predstavnici Inicijative #Spasime i ministarstava usuglašeni oko svih tema o kojima se razgovaralo te će i u narednim sastancima zajednički raditi na unaprjeđenju sustava zaštite žrtava rodno utemeljenog nasilja. (mpu.gov.hr.,2021.)

Vidljivo je da su različiti načini kojima se inicijativa #Spasime uključila u dijalog sa zakonodavnom i izvršnom vlasti donijeli promjene u društvu. Kako ističe Pecotić, inicijativa se ponosi zakonskim izmjenama s kojima je fizičko nasilje kod kojeg je nastupila ozljeda postalo kazneno djelo jer je to bio prvi od zahtjeva kojeg su uputili Vladi RH (elle.hr, 2021.). Uveden je i besplatan standardizirani broj za pružanje podrške žrtvama, čime je Hrvatska postala peta europska država koja pruža takav oblik podrške te ugovori za dvije nove sigurne kuće u županijama u kojima ih još nije bilo

(mrosp.gov.hr, 2020.). Također, članica inicijative Una Zečević Šeparović je sudjelovala u radnoj skupini za izmjenu Kaznenog zakona, u sklopu čega je uvedeno i kazneno djelo zlouporabe snimke spolno eksplicitnog sadržaja (Ljubičić, 2021.). Pozitivan pomak u unaprijeđenju zakonskog okvira koji uređuje pitanje rodno utemeljenog nasilja u 2022. godini napravilo je Ministarstvo pravosuđa kada je osnovalo radnu skupinu za izmjene Zakona o kaznenom postupku, Kaznenog zakona, Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, Zakona o sudovima i Sudskog registra te Sudskog poslovnika. Izmjene navedenih zakona i propisa obuhvaćat će strože sankcije za počinitelje, anonimizaciju sudskih odluka te uvođenje obaveznog istražnog zatvora u slučajevima u kojima postoji opasnost od ponavljanja kaznenog djela umjesto mjera opreza poput one zabrane prilaska. Posebno se ističe odluka specijalizacije suda u cilju da se na sudovima nadležnim za postupanje u rodno uvjetovanom nasilju zaposle suci i sutkinje koji su specijalizirani za tu problematiku te bi se njihov rad na tim predmetima posebno pratio (jutarnji.hr, 2022.). Navedena odluka je veoma važna jer je potrebno educirati sutkinje i suce o konceptu rodno utemeljenog nasilja kako bi razumjeli da je takvo nasilje kontinuum, jer se nalazi u strukturi društva, a ne izolirani incident i stoga u pravilu postoji opasnost od ponavljanja kaznenih i prekršajnih djela. Samo kroz edukaciju sudaca možemo utjecati na praksu preblagog kažnjavanja počinitelja rodno utemeljenog nasilja.

Kao što je inicijativa potaknula val pozitivnih reakcija, ali i pravih promjena u sustavu te stavila rodno utemeljeno nasilje u centar pažnje, tako je izazvala i osporavanja i negativne reakcije. Nepobitno je da je Inicijativa #Spasime učinila mnogo za žrtve rodno utemeljenog nasilja i potaknula velike promjene iako se radi o osobama koje po svome obrazovanju i struci nisu u potpunosti vezne uz to područje. No, nekoliko organizacija iz područja socijalne skrbi istupilo je u medijima i time postavilo pitanje za koga ima mjesta i tko bi trebao sudjelovati u javnom dijalogu čija je tematika vezana uz osjetljive teme iz područja socijalne skrbi. Udruga za ravnopravno roditeljstvo je u otvorenom pismu upućenom Ministarstvu iznjela mišljenje kako akterice Inicijative nemaju nimalo stručnih znanja te ne bi trebale imati mjesto na važnim sastancima u kojima se diskutira i predlažu strategije za borbu protiv rodno utemeljenog nasilja (vijesti.hrt.hr., 2021.). Također, Hrvatska komora socijalnih radnika upozorila je kako se sama struka socijalnog rada, koja ima veliko iskustvo i znanje, često zanemaruje,

usprkos dugogodišnjim apelima za promjene u sustavu. Izrazili su nezadovoljstvo činjenicom da se u diskursu vezanim uz područje socijalne skrbi daje prednost građanskim inicijativama čiji akteri nemaju stručne kvalifikacije. Svoje mišljenje Upravni odbor Hrvatske komore socijalnih radnika izrazio je putem apela Ministarstvu rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike u kojem je napisano sljedeće: „... potrebno je naglasiti da navedene „inicijative“ čine osobe koje nisu kvalificirane, stručne i obrazovane za rad u sustavu socijalne skrbi, niti poznaju i razumiju problematiku i rad sustava socijalne skrbi.“ (hksr.hr, 2021.)

U navedenom apelu Upravni odbor se referirao i na istupe u medijima u kojima je Jelena Veljača nazvala socijalne radnice i radnike pogrdnim imenima, te opisao inicijativu i njene ciljeve idućim riječima: „*građanska inicijativa kojoj je, čini se, jedini cilj linč i kažnjavanje.*“. Komora je istaknula važnost nulte tolerancije u društvu te su podržali svaku inicijativu i aktivnost koja bi doprinijela tome cilju. No, linč kojem su izloženi zaposlenici sustava socijalne skrbi tome ne pridonosi, tvrdi Komora. Također, Komora je naglasila kako struka socijalnog rada ima potrebne mehanizme nadzora nad svojim radom, te da pozivaju na međuresornu suradnju i uvažavanje mišljenja i iskustva struke te na strukturalne promjene. Osim apela, Hrvatska komora socijalnih radnika podnijela je i kaznenu prijavu protiv Jelene Veljače zbog kaznenog djela protiv javnog reda – javno poticanje na nasilje i mržnju (hr.n1info.com, 2021.).

6. Zaključak

Ovaj rad je imao za cilj opisati kako je društveni pokret #Spasi me uspio mobilizirati javnost na osudu rodno utemeljenog nasilja te potaknuti institucije javne vlasti da se s većom odlučnošću pozabave problemom nasilja. Naime, zahtjevi ovoga društvenog pokreta rezultirali su nizom konkretnih mjera kojima se potiče provođenje postojećih pravnih propisa te posebice senzibilizacija i mobiliziranje javnosti za problem rodno uvjetovanog nasilja. Inicijativu #Spasime uspjela je oformiti društveni pokret na prostoru Republike Hrvatske početkom 2019. godine te je u kratkom vremenu okupirala medijski prostor i izazvala značajan broj reakcija, kako pozitivnih tako i kritički nastrojenih. Nedvojbeno je da je pažnja javnosti koju je Inicijativa dobila

opravdana velikim angažmanom i promjenama u zakonodavstvu, sustavu i podizanju svijesti o obiteljskom nasilju. Građanske inicijative koje uspiju inicirati društvene pokrete mobiliziraju pristaše i senzibiliziraju javnost, što je prvi korak u postizanju promjena. Svakako možemo zaključiti da su društveni pokreti, poput #Spasime, važan primjer kakao organiziranje građana i građanki putem društvenog pokreta može poslužiti kao sredstvo za postizanje društvenih, zakonodavnih i vrijednosnih promjena. Usprkos svemu, smatram da treba postaviti pitanje kompetencije i stručnosti onih koji zagovaraju određenu društvenu, političku i(li) zakonsku promjenu te tko sve može biti pozvan politički se angažirati u pitanjima socijalne skrbi i rodno utemeljenog nasilja. Štoviše, upitno je i koliko se još nesretnih slučajeva, poput onoga koji je potaknuo Jelenu Veljaču na osnivanje Inicijative, mora dogoditi i koliko još žrtava rodno utemeljenog nasilja mora biti uskraćeno za svoja prava zbog manjkavog sustava. Može li se uopće ovako opsežan problem riješiti? Iako zakonodavstvo u Hrvatskoj ima širok spektar odredbi, strategija, protokola i propisa, prevencija obiteljskog nasilja rodno utemeljenog nasilja neće biti riješeno pitanje dok god sustav ne počne pravilno implementirati nacionalne i nadnacionalne propise, a pojedinci odgovorni za njihovu provedbu ne budu potpuno osviješteni, odgovorni i posvećeni problemu. Pristup fenomenu rodno utemeljenog nasilja mora biti interdisciplinaran, s posebnim naglaskom na razumijevanje psihopatologije nasilnika i žrtve, ali uzimajući u obzir i širi, društveni kontekst. Osjetljivost i poznavanje tema poput rodno utemeljenog nasilja iz teorijske ali i praktične perspektive su veoma važni za osobe u pomažućim profesijama, kao što je socijalni rad. Stručnjaci i stručnjakinje koje se susreću sa žrtvama rodno utemeljenog nasilja moraju biti educirani o svim vrstama nasilja, morali bi biti osviješteni da su žene i djevojčice izložene većem riziku rodno utemeljenog nasilja nego muškarci; no da bi se učinkovito borile protiv rodno utemeljenog nasilja također trebaju imati alate kojima mogu zaštititi žrtvu i prevenirati daljnje ponavljanje nasilja. Sve gore izloženo govori u prilog zaključku da takve alate i sustav još uvijek u Republici Hrvatskoj nemamo te da naše institucije, obrazovne, medijske, pravosudne ne čine dovoljno na poticanju promjena u društvenim i kulturnim obrascima ponašanja žena i muškaraca jer se isključivo na taj način mogu iskorjenjivati predrasude i prakse koje opravdavaju rodno utemeljeno nasilje.

Popis slika

1. Slika 1.3 *Shematski prikaz različitih vrsta nasilja s obzirom na objekt nasilja*, str 7.
2. Slika 2.3 *Brojčani pokazatelji za kazneno djelo iz čl.179.a Kaznenog zakona- „Nasilje u obitelji“*, za razdoblje 2015.-2021., str 8.

7. Literatura

1. 24sata.hr (2021.) *Rodno uvjetovano nasilje ka ženama i LGBTQ+ tretirat će se kao novi oblik kaznenog djela*. Posjećeno 15.09.2022. na mrežnoj stranici 24sata.hr: <https://www.24sata.hr/news/rodno-uvjetovano-nasilje-ka-zenama-i-lgbtq-tretirat-ce-se-kao-novi-oblik-kaznenog-djela-784739> . Navođenje u tekstu: (24sata.hr, 2021)
2. Ajduković, D., & Ajduković, M. (2010). Nasilje u obitelji: što zdravstveni djelatnici mogu učiniti. *Medicina Fluminensis: Medicina Fluminensis*, 46(3), 292-299.
3. Ajduković, M., Patrčević, Š., & Ernečić, M. (2016). IZAZOVI OBITELJSKE MEDIJACIJE U SLUČAJEVIMA NASILJA U PARTNERSKIM ODNOSIMA. *Ljetopis Socijalnog Rada/Annual of Social Work*, 23(3).
4. Diani, M. (1992). The concept of social movement. *The sociological review*, 40(1), 1-25.
5. Dimitrijević, S., Janeš, D., & Miljuš, M. (2016). Pravna regulativa obiteljskog nasilja i neosjetljivost institucija prema ženama žrtvama nasilja. *Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja*, 50(100.), 95-122.
6. Dutton, D. G. (2012). The case against the role of gender in intimate partner violence. *Aggression and violent behavior*, 17(1), 99-104.
7. Elle Active (2021.) *Ana Pecotić, #SPASIME: 'Naša je misija da žrtve u Hrvatskoj ne moraju prolaziti kroz užas institucionalnog nasilja'*. Posjećeno 21.8.2022. na mrežnoj stranici Elle.hr: <https://elle.hr/Elle-Active/a29807/Ana-Pecotic-SPASIME-Nasa-je-misija-da-zrtve-u-Hrvatskoj-ne-moraju-prolaziti-kroz-uzas-institucionalnog-nasilja.html> . Navođenje u tekstu: (Elle.hr, 2021.)
8. Fine, G. A. (1995). Public narration and group culture: Discerning discourse in social movements. *Social movements and culture*, 4, 127-143.
9. Grozdanić, V., Škorić, M., & Vinja, I. (2010). Nasilje u obitelji u svjetlu promjena Kaznenog zakona. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 17(2), 669-698.
10. HRT vijesti (2021.) *Udruga za ravnopravno roditeljstvo: Inicijativa "Spasi me" nije stručna*. Posijećeno 27.08.2022. na mrežnoj stranici vijesti.hrt.hr:

<https://vijesti.hrt.hr/hrvatska/udruga-za-ravnopravno-roditeljstvo-inicijativa-spasime-nije-strucna-1360292> Navođenje u tekstu: (vijesti.hrt.hr, 2021.)

11. Hrvatska komora socijalnih radnika (2021.) *NEDOPUSTIVO JE! APEL MINISTARSTVU RADA, MIROVINSKOG SUSTAVA, OBITELJI I SOCIJALNE POLITIKE*. Posjećeno 19.08.2021. na mrežnoj stranici Hrvatske komore socijalnih radnika: <https://www.hksr.hr/nedopustivo-je-apel-ministarstvu-rada-mirovinskog-sustava-obitelji-i-socijalne-politike> Navođenje u tekstu: (hksr.hr, 2021.)
12. Johnston, H., & Klandermans, B. (1995). The cultural analysis of social movements. *Social movements and culture*, 4, 3-24.
13. Jost, J. T., Barberá, P., Bonneau, R., Langer, M., Metzger, M., Nagler, J., ... & Tucker, J. A. (2018). How social media facilitates political protest: Information, motivation, and social networks. *Political psychology*, 39, 85-118
14. Jutarnji. hr (2019.) *PROSVJED U ZAGREBU: GRAĐANI IZAŠLI NA ULICE PROTIV NASILJA* Inicijativa #spasime protiv rastućeg vala obiteljskog, ali i svakog drugog nasilja u RH. Posjećeno 20.08.2022. na mrežnoj stranici Jutarnji.hr: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/prosvjed-u-zagrebu-gradani-izasli-na-ulice-protiv-nasilja-inicijativa-spasime-protiv-rastuceg-vala-obiteljskog-ali-i-svakog-drugog-nasilja-u-rh-8495039> Navođenje u tekstu: (jutarnji.hr, 2019.)
15. Jutarnji.hr (2022.) Obavezan zatvor za obiteljske nasilnike: Ukida se praksa da se pritvor zamijeni zabranom prilaska. Posjećeno 19.09.2022. na mrežnoj stranici Jutarnji.hr: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/obavezan-zatvor-za-obiteljske-nasilnike-ukida-se-praksa-da-se-pritvor-zamijeni-zabranom-prilaska-15248815> Navođenje u tekstu: (jutarnji.hr, 2022.)
16. Klasnić, K. (2011). Ekonomsko nasilje nad ženama u intimnim vezama u hrvatskom društvu-konceptualne pretpostavke. *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline*, 20(3), 335-356.
17. Ljubičić, R. (2021.). *Ana Pecotić iz inicijative #SPASIME: 'Institucije su neobično benevolentne kada je riječ o nasilnicima kao roditeljima'*. Posjećeno 21.08.2021. na mrežnoj stranici Žene i medij: <https://www.zeneimediji.hr/ana->

pecotic-iz-inicijative-spasime-institucije-su-neobicno-benevolentne-kada-je-rijec-o-nasilnicima-kao-roditeljima/

18. Mamula, M., & Dijanić Plašč, I. (2014). Tipična žrtva obiteljskog nasilja u RH–sociodemografski profil. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 60(32), 111-127.
19. Merry, Sally Engle (2009) Gender Violence and Social Movements in *Gender Violence: A Cultural Perspective* pp. 25- 47
20. Mesić, M. (2009). Hrvatski studentski pokret–pokušaj teorijske analize. *Politička misao: časopis za politologiju*, 46(4), 79-101.
21. Mesić, M. (1996). Resursno mobilizacijska teorija društvenih pokreta. *Revija za sociologiju*, 27(3-4), 193-204.
22. Mesić, M. (1998). Teorija društvenih pokreta–američke perspektive. *Društvena istraživanja-Časopis za opća društvena pitanja*, 7(36+ 37), 699-729.
23. Ministarstvo pravosuđa i uprave (2021.) *Ministar Malenica i ministar rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike Josip Aladrović održali sastanak s predstavnicama Inicijative #SPASIME*. Posjećeno 28.08.2021. na mrežnoj stranici Ministarstva pravosuđa i uprave: <https://mpu.gov.hr/vijesti/ministar-malenica-i-ministar-rada-mirovinskoga-sustava-obitelji-i-socijalne-politike-josip-aladrovic-odrzali-sastanak-s-predstavnicama-inicijative-spasime/24802> Navođenje u tekstu: (mpu.gov.hr.,2021.)
24. Ministarstvo pravosuđa i uprave (2020.) *Za žrtve obiteljskog nasilja pokrenut 0-24 nacionalni SOS telefon, uskoro i skloništa u dvije županije*. Posjećeno 27.08.2022. na mrežnoj stranici Ministarstva pravosuđa i uprave: <https://mrosp.gov.hr/vijesti/za-zrtve-obiteljskog-nasilja-pokrenut-0-24-nacionalni-sos-telefon-uskoro-i-sklonista-u-dvije-zupanije/12117> Navođenje u tekstu: (mrosp.gov.hr.,2020.)
25. Ministarstvo unutarnjih poslova (2022.). *Kalendar nasilja*. Posjećeno 1.8.2022. na mrežnoj stranici Ministarstva unutarnjih poslova: <https://mup.gov.hr/kalendar-nasilja/283308>

26. Ministarstvo unutarnjih poslova (2022). *Statistički pregled - temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2021. godini* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2022/Statisticki_pregled_2021_Web.pdf . Navođenje u tekstu: (MUP-HR, 2021).
27. N1 info Zagreb (2021.) *Podignuta kaznena prijava protiv Jelene Veljače i Nataše Janjić*. Posjećeno 26.08.2022. na mrežnoj stranici hr.n1info.com: <https://hr.n1info.com/vijesti/komora-socijalnih-radnika-podigla-kaznenu-prijavu-protiv-veljace-i-janji/> Navođenje u tekstu: (hr.n1info.com, 2021.)
28. Odbor za ravnopravnost spolova (2019.) *Izješće Odbora za ravnopravnost spolova sa sjednice posvećene problematici zaštite žrtava nasilja u obitelji s naglaskom na potrebu financiranja provedbe Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji*. Posjećeno 18.08.2022. na mrežnoj stranici Hrvatskog sabora: <https://www.sabor.hr/radna-tijela/odbori-i-povjerenstva/izvjesce-odbora-za-ravnopravnost-spolova-s-tematske-sjednice-2> . Navođenje u tekstu: (sabor.hr, 2019.)
29. Oset, S. (2014). Prekršajnoppravna zaštita od nasilja u obitelji. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 21(2), 579-618.
30. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova (2021.) *Izješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2021* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova: https://prs.hr/application/images/uploads/Godi%C5%A1nje_izvje%C5%A1%C4%87e_2021_FINAL.pdf
31. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova (2022.a) *Nadležnost Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova*. Posjećeno 20.8.2022. na mrežnoj stranici: <https://prs.hr/cms/page/9>
32. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova (2022.b) Priopćenje povodom 22. rujna - Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama. Posjećeno 22.9.2022. na mrežnoj stranici: <https://www.prs.hr/cms/post/797>
33. Staggenborg, S. (2016). *Social movements*. Oxford University Press, USA.

34. Solidarna.hr (2022.) *Fond #SPASIME*. Posjećeno 19.08.2022. na mrežnoj stranici Solidarna.hr: <https://solidarna.hr/fond-spasime/>
35. Šarić, J. (2022). The# MeToo movement's manifestation in Croatia: engaging with the meaningfulness of transnational feminist solidarity. *Transnational Legal Theory*, 1-24.
36. Šinko, M. (2018). Nastanak i formativno razdoblje feminističkog pokreta u Sloveniji i Hrvatskoj. *Političke analize: tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku*, 9(33-34), 44-49.
37. Špišić, D. (2019.) *Nakon velikih prosvjeda često se ne dogodi baš ništa, no priča sa #spasime je drukčija. Žene iz inicijative objašnjavaju zašto*. Posjećeno 21.08.2021. na mrežnoj stranici Telegram.hr: <https://www.telegram.hr/zivot/nakon-velikih-prosvjeda-cesto-se-ne-dogodi-bas-nista-no-prica-sa-spasime-je-drukcija-zene-iz-inicijative-objasnjavaju-zasto/>
38. Zakon o zaštiti nasilja u obitelji. Narodne novine, br. 70/17, 126/19, 84/21.
39. Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 3/18.